

สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย : กรณีอั้งยี่ภาคใต้¹

Chinese Secret Societies in Thailand:

Chinese Secret Societies in Southern Region

อุม่า สินธุเศรษฐ² | Uma Sinthuset

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่จีนภาคใต้ 2) ศึกษาบทบาทและเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ 3) ศึกษาผลกระทบของการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่ที่มีต่อพื้นที่ภาคใต้ในบริบทต่าง ๆ การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาทางเอกสาร (Documentary Research) จากนั้นนำเสนอแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ดำเนินการศึกษารายละเอียดโดยการเก็บข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ ทั้งเอกสารขั้นต้นและเอกสารชั้นรอง ผลการศึกษาพบว่า สมาคมลับอั้งยี่ในภาคใต้ก่อตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 จากอิทธิพลของสมาคมลับอั้งยี่ในมลายู อีกทั้งยังมีการไปมาหาสู่ภายใต้กลุ่มอั้งยี่สาขาเดียวกัน กลุ่มสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ที่สำคัญมีสามกลุ่ม ได้แก่ สมาคมอั้งยี่หิน สมาคมอั้งยี่ขุนเท่ากั๋ง และสมาคมอั้งยี่โฮเซง สิ่งที่สมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้แตกต่างไปจากสมาคมลับอั้งยี่จีนในภูมิภาคอื่น ๆ เริ่มจากการเป็นโจรสลัดจีน ไปจนถึงการเป็นอั้งยี่แรงงานจีนในภาคธุรกิจเหมืองแร่ดีบุกบนแผ่นดิน การเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่สร้างผลกระทบต่อพื้นที่ภาคใต้ในหลายบริบท แต่ส่วนใหญ่เป็นไปในแง่ลบ งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เห็นภาพ

¹โครงการวิจัยจากทุนอุดหนุนการวิจัยเงินรายได้ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประจำปี พ.ศ. 2559

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

การรวมกลุ่มของชาวจีนโพ้นทะเลในอีกมิติหนึ่งที่คนทั่วไปมักมองข้าม โดยสามารถใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อการค้นคว้าต่อยอดงานวิจัยด้านจีนศึกษาได้ต่อไป

คำสำคัญ : สมาคมลับอั้งยี่ อั้งยี่ภาคใต้ ภาคใต้

Abstract

This research paper aims to study 1) background of Chinese secret society establishment in southern region of Thailand 2) roles and significant incidents occurred by the Chinese secret society' movement and 3) consequences from the establishment of the secret society in the south. This study employed the documentary research method and presented the analytical description. Both data from primary and secondary historical documents were collected. The study found that the Chinese secret society in the southern region was firstly appeared during King Rama II's period. The groups were formed by the influence of Chinese secret society in Malay region. The southern Chinese secret society also had relation with a Chinese secret society in Malay region under the same alliance of Chinese secret society. There were three main Chinese secret societies in the southern region: Ghee Hin, Toh Peh Kong, and Ho Seng. They were different from the secret society in other regions from being pirate working under certain structure and conducting Chinese secret society worship to its role of Chinese worker secret society who had influence over tin mining business on the mainland. Chinese secret society movement had impacted to southern region of Thailand in many sides, but their effects were largely negative. This study will draw a clear picture of how oversea Chinese gather their own groups in another form which ordinary people always ignore as well as using the findings in this study as a fundamental historical data in further study related to China studies.

Keywords: Chinese Secret Societies, Chinese Secret Societies in Southern Region, Southern Region

ความนำ

ในอดีต อั้งยี่ เป็นการรวมตัวของสมาคมลับก๊กชาติของชาวจีนในภาคใต้เพื่อต่อต้านการปกครองของราชวงศ์ชิง ซึ่งเป็นราชวงศ์แห่งชาติพันธุ์แมนจู ไม่ใช่ราชวงศ์ของชาวจีนอื่น ชาติพันธุ์หลักของประเทศจีน สมาคมลับดังกล่าวดำเนินการอย่างลับ ๆ ภายใต้อุดมการณ์ “โค่นชิงกู้หมิง (反清复明 fǎn qīng fù míng)” หรือเพื่อขับไล่แมนจู กอบกู้ราชวงศ์หมิงของชาวฮั่นขึ้นมาใหม่ การกลุ่มดังกล่าวมีขึ้นอย่างแพร่หลายในหลายพื้นที่ในตอนใต้ของจีน เมื่อชาวจีนอพยพออกไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในดินแดนโพ้นทะเล ได้มีการนำความเป็นสมาคมลับอั้งยี่ติดตัวไปด้วย ทำให้สมาคมลับอั้งยี่มีบทบาทอย่างมากต่อสังคมชาวโพ้นทะเลทั่วโลกมาเป็นเวลาช้านาน

ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นช่วงที่สถานการณ์ทางเมืองภายในประเทศจีน ประสบความวุ่นวายอย่างหนัก ประกอบกับการคุกคามของลัทธิจักรวรรดิยุโรป และภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น ส่งผลให้ชาวจีนจำนวนมากหนีภัยพ้อกนออกประเทศครั้งใหญ่เพื่อความอยู่รอด ดินแดนเอเชียอาคเนย์หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กลายเป็นเป้าหมายสำคัญในการอพยพย้ายถิ่นในครั้งนี้ เนื่องด้วยที่ตั้งไม่ไกลจากจีนมากนัก อีกทั้งยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ การขยายตัวของลัทธิทุนนิยมก่อให้เกิดความต้องการขยายตลาดในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และยึดครองแหล่งผลิตของวัตถุดิบอุตสาหกรรมให้กว้างใหญ่ยิ่งขึ้น กลายเป็นยุคแห่งจักรวรรดินิยมยุโรป ประเทศเจ้าอาณานิคมแห่งอังกฤษและฮอลันดากำลังต้องการพัฒนาพื้นที่ดินแดนในอาณานิคมเพื่อขยายกิจการมากมาย โดยเฉพาะพื้นที่แหลมมลายู จึงได้รับสมัครแรงงานชาวจีนจำนวนมากจากสองมณฑลตอนใต้ติดทะเล ได้แก่ มณฑลฝูเจี้ยน (福建省 Fújiàn shěng) และมณฑลกวางตุ้ง (广东省 Guǎngdōng shěng) โดยมีท่าเรือที่สิงคโปร์เป็นปลายทางขนส่งแรงงานครั้งใหญ่ แรงงานชาวจีนจำนวนมากตัดสินใจอพยพออกสู่ดินแดนโพ้นทะเลเพื่อออกมาแสวงหาชีวิตใหม่ เมื่อมาถึงประเทศปลายทางแล้วต้องทำงานเป็นแรงงานกุดี อยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ย่ำแย่ ต้องเผชิญกับความกดขี่

จากทั้งประเทศเจ้าอาณานิคมตะวันตก เจ้าของกิจการธุรกิจที่ไปขายแรงงาน และคนท้องถิ่นเจ้าของที่ดิน อีกทั้งรัฐบาลแห่งราชวงศ์ชิงไม่ให้การสนับสนุนใด ๆ ต่อชาวจีนที่อพยพออกนอกประเทศ ด้วยถือว่าเป็นผู้ละทิ้งบ้านเมือง ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว ยิ่งทำให้แรงงานชาวจีนที่อพยพออกมาจำเป็นต้องหาวิธีสร้างเกราะคุ้มภัยให้กับตนเองด้วยการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมลับอั้งยี่ วัตถุประสงค์ของการรวมกลุ่มเพื่อการกู้ชาติแปรเปลี่ยนเป็นเพื่อให้ความช่วยเหลือและรักษาผลประโยชน์ของชาวจีนพวกเดียวกัน แต่ต่อมาภายหลัง บทบาทของสมาคมลับอั้งยี่กลับกลายเป็นด้านลบมากขึ้น มีการใช้อำนาจของสมาคมลับอั้งยี่ลักลอบทำธุรกิจผิดกฎหมาย เรียกค่าคุ้มครอง ฯลฯ สร้างปัญหาในกับชนชั้นปกครองในพื้นที่

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศเอเชียอาคเนย์ที่มีประวัติการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวจีนมาเป็นเวลาช้านาน สังคมชาวจีนกลายกลุ่มชาติพันธุ์ต่างชาติที่เข้ามา มีบทบาทต่อประเทศในทุก ๆ บริบท สมาคมลับอั้งยี่มีประวัติการก่อตั้งในไทยมาตั้งแต่ในอดีต โดยผู้เชี่ยวชาญด้านชาวจีนโพ้นทะเลในไทยอย่าง Skinner, W (1957) ได้สันนิษฐานว่า สมาคมลับอั้งยี่ก่อตั้งครั้งแรกในไทยประมาณช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 หรืออย่างช้าสุดประมาณต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านจากอาณาจักรกรุงธนบุรีเป็นอาณาจักรรัตนโกสินทร์พอลดี (Pannee Chatrapolrak; et al, 1986: 140) ในระยะแรกทางการไทยเรียกสมาคมลับจีนนี้ว่า “ตัวเหี้ย” แต่ต่อมาได้เปลี่ยนมาเรียกว่า “อั้งยี่” มีการก่อตั้งแยกออกเป็นสาขา สหพันธ์ย่อยอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ ใช้วิธีผิดกฎหมายมาปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเอง การต่อสู้ระหว่างกลุ่มอั้งยี่ในบางเหตุการณ์ รุนแรงมากจนส่งผลกระทบต่อการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมไทยเป็นอย่างมาก

ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภาคใต้ของประเทศไทยกลายเป็นดินแดนที่มีความสมบูรณ์ของแร่ดีบุกอย่างมาก มีการรับเอาแรงงานชาวจีนเข้ามาทำงานในเหมืองแร่ดีบุกต่าง ๆ โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งตะวันตก สมัยรัชกาลที่ 5 ถือเป็นยุคที่มีชาวจีนภาคใต้จากมณฑลไหหลำ (海南省 Hǎinán shěng) และมณฑลฝูเจี้ยน (福建省 Fújiàn shěng) อพยพเข้ามาใช้แรงงานมากที่สุด หัวเมืองพื้นที่เหมืองแร่ดีบุกกลายเป็นเป็นชุมชนชาวจีนภาคใต้ขนาดใหญ่ พื้นที่ภาคใต้ของไทยจึงได้รับอิทธิพลการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่เช่นกัน

ผู้วิจัยเห็นว่า ภาคใต้เป็นพื้นที่ที่สังคมชาวจีนโพ้นทะเลเข้ามามีบทบาทสำคัญ เป็นกำลังในการขับเคลื่อนความเจริญมาเป็นเวลาช้านาน ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน คนไทยและคนจีนในภาคใต้เกิดการผสมผสานกลมกลืนทางวัฒนธรรมจนแยกไม่ได้ แต่ทว่าการศึกษาให้ได้มาซึ่งองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ จะสามารถเป็นฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในอีกแง่มุมหนึ่งของชาวจีนโพ้นทะเล ต่อยอดงานค้นคว้าอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในอนาคต เช่น ระบบความสัมพันธ์ในกลุ่มเดียวกันของชาวจีนภาคใต้ส่งผลกระทบต่อบทบาททางเศรษฐกิจของชาวไทยเชื้อสายจีนในปัจจุบันหรือไม่ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้
2. เพื่อศึกษาเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่ที่มีต่อภาคใต้ในบริบทต่าง ๆ

วิธีการดำเนินวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Source) โดยได้จากแหล่งสืบค้นที่สำคัญ คือ กองจดหมายเหตุแห่งชาติ และเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ งานวิจัยวิทยานิพนธ์ หนังสือ เว็บไซต์ และบทความที่เกี่ยวข้องกับสมาคมลับอั้งยี่ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน
2. งานวิจัยนี้เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางเอกสาร และนำเสนอการวิจัยในลักษณะพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่จีนในภาคใต้

สมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้มีประวัติความเป็นมาจากสมาคมลับอั้งยี่ในจีนเช่นเดียวกับสมาคมลับอั้งยี่อื่น ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย คำว่า “อั้งยี่” เป็นภาษาจีนสำเนียงแต้จิ๋ว เขียนและออกเสียงเป็นภาษาจีนกลางได้ว่า 洪字 hóngzì หงจื้อ สมาคมลับ

อั้งยี่ภาคใต้เอาแบบอย่างมาจากสมาคมลับเพื่อการกู้ชาติในจีน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามเรียกขานต่าง ๆ เช่น สมาคมฟ้าดิน หรือเทียนตี้ฮุย (天地会 tiān dì huì) สมาคมความกลมกลืนแห่งองค์สาม หรือ ซานเหอฮุย (三合 sān hé huì) และสมาคมสามแต้ม หรือ ซานเตี้ยนฮุย (三点会 sān diǎn huì) แต่ในแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่จะเรียกสมาคมลับอั้งยี่ในจีนว่า สมาคมเทียนตี้ฮุย สมาคมเทียนตี้ฮุยเป็นกลุ่มคนที่รวมตัวกันหลังจากการสิ้นศักราชวงศ์หมิง ซึ่งเป็นราชวงศ์ของชาวจีนฮั่น คนกลุ่มนี้มีความต้องการที่จะฟื้นฟูประเทศของชาวจีนฮั่นขึ้นมาใหม่อีกครั้ง จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่มเหนือภาครัฐขึ้นมา สมาคมลับจีนเริ่มก่อตัวเกิดขึ้นประมาณปี ค.ศ. 1761 (พ.ศ. 2306) ในรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลงแห่งราชวงศ์ชิง (Wang Lifang, 2006: 26) เป็นแหล่งซ่อนสมุ่ของพวกกบฏที่ต้องการจะล้มรัฐบาลแห่งราชสำนักชิง เหล่ากบฏต่อต้านรัฐบาลภายใต้การรวมตัวเป็นสมาคมลับ มักจะก่อความเคลื่อนไหวสร้างความวุ่นวาย ทำให้รัฐบาลแห่งราชสำนักชิงออกตามล่า สมาชิกสมาคมลับหลายคนถูกหมายหัวตามล่า จนต้องพากันหลบหนีกระจัดกระจายไปคนละทิศละทาง เป็นช่วงเวลาเดียวกันที่ประเทศเจ้าอาณานิคมแห่งอังกฤษและฮอลันดากำลังต้องการแรงงานจำนวนมากเพื่อพัฒนาพื้นที่ดินแดนในอาณานิคม สมาชิกสมาคมลับเทียนตี้ฮุยหลายคนเดินทางออกนอกประเทศมายังหลายประเทศในแหลมมลายู ขณะเดียวกันก็นำแบบอย่างของสมาคมลับนี้ไปตั้งในประเทศนั้น ๆ ด้วย ทำให้สมาคมเทียนตี้ฮุยเพื่อการกู้ชาตินี้เป็นต้นแบบของสมาคมลับอั้งยี่ของชาวจีนโพ้นทะเลในหลายประเทศ

สมาคมลับอั้งยี่ในพื้นที่แหลมมลายูมีโครงสร้างในกลุ่มเป็นลำดับชั้นตำแหน่งแต่ละตำแหน่งมีหน้าที่และอำนาจแตกต่างกันไป ประกอบขึ้นด้วยโครงสร้างองค์กรตั้งแต่มุมมองสูงสุดลงมาจนถึงพวกระดับต่ำสุด เช่น หัวหน้าใหญ่สุดเรียกว่า大哥 dà gē ต้าเกอ แปลว่า พี่ใหญ่ หัวหน้าระดับรองลงมาอีกสองระดับเรียกว่า 二哥 èr gē เอ้อร์เกอ แปลว่า พี่สอง และ 三哥 sān gē ซานเกอ แปลว่า พี่สาม เป็นต้น มีพิธีกรรมในการรับสมาชิกใหม่เป็นพิธีกรรมที่ประณีต สลับซับซ้อน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากสมาคมลับเทียนตี้ฮุยในจีน แบบแผนของสมาคมลับอั้งยี่เทียนตี้ฮุยจะเน้นความสัมพันธ์แบบพี่น้องเมื่อผนวกรวมกับพิธีกรรมแบบดั้งเดิมของสมาคมลับอั้งยี่เทียนตี้ฮุยยิ่งสนับสนุนให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มมีความเหนียวแน่นและแข็งแกร่งเป็นอย่างมาก

สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย : กรณีอั้งยี่ภาคใต้

สมาคมลับอั้งยี่ได้กลายมาเป็นองค์กรที่ช่วยสงเคราะห์กันเองในกลุ่มแรงงานก๊วลิ ชาวจีน พวกเขาจำเป็นต้องใช้อำนาจของพวกเขาหัวหน้าอั้งยี่หางาน และเพื่อให้สามารถ มีอำนาจต่อรองกับรัฐบาลท้องถิ่นได้ แรงงานก๊วลิจีนทุกคนจึงจำเป็นต้องเข้าเป็นสมาชิกของ สมาคมลับอั้งยี่ เหมือนที่ Mills, L (1925: 211) ได้กล่าวไว้ว่า “ที่ไหนก็ตามที่มีก๊วลิจีน จะ ต้องเข้าร่วมสมาคมลับจีนในที่นั้น ๆ” คำกล่าวของ Mills, L สอดคล้องกับ Skinner, W (Pannee Chatrapolrak et al, 1986: 141) ที่ได้อ้างถึงคำพูดของ McCarthy ระบุว่า “ประมาณปี ค.ศ. 1902 (พ.ศ. 2445) คนจีนทุกคนล้วนเป็นสมาชิกสมาคมลับสมาคมใด สมาคมหนึ่ง” เห็นได้ชัดว่าสมาคมลับอั้งยี่ได้เข้ามามีบทบาทต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจใน พื้นที่ที่มีแรงงานชาวจีน ซึ่งไม่เพียงแต่แรงงานก๊วลิที่ได้รับอิทธิพลจากสมาคมลับอั้งยี่ Zheng Yisheng (2004) ได้กล่าวว่า แม้แต่ชาวจีนที่ทำการค้าขาย งานหัตถกรรม หรือ ธุรกิจต่าง ๆ หากขาดการสนับสนุนของสมาคมลับ ก็ยากที่จะดำเนินธุรกิจในต่างแดนได้ (Zheng, Y, 2004: 88)

ในสมัยรัชกาลที่ 3 ของไทยมีคำเรียกสมาคมลับอั้งยี่แต่เดิมว่า “ตัวเหี้ย” ซึ่งเป็น สำเนียงแต้จิ๋ว มีที่มาจากคำว่า 大兄 dà xiōng คำจีน แปลว่า พี่ใหญ่ ซึ่งเป็นความหมาย เดียวกับคำว่า 大哥 dà gē คำเกอ ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นชื่อเรียกตำแหน่งหัวหน้าสูงสุดใน สมาคมลับอั้งยี่ รัฐบาลไทยใช้คำนี้เรียกสมาคมลับจีนมาตลอดจนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ทำให้ ในเอกสารจดหมายเหตุรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนมาเรียกสมาคมลับจีนว่า “อั้งยี่” ซึ่งใช้ เรียกสมาคมลับชาวจีนจนถึงปัจจุบัน สมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ปรากฏบันทึกอยู่ในเอกสาร ราชการไทยครั้งแรกในรัชสมัยรัชกาลที่ 3 ช่วงปี พ.ศ. 2387 - 2388 จากการเป็นอั้งยี่โจรสลัด ตีปล้นเรือสินค้าในเขตเมืองปรานและเมืองชุมพร แต่จากข้อมูลของ Fong, M (1981: 32) พบว่า สมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ปรากฏครั้งแรกในดินแดนจิงซีลอน (Junk Ceylon) เมื่อปี ค.ศ. 1809 (พ.ศ. 2352) ซึ่งก็คือจังหวัดภูเก็ตในปัจจุบัน ช่วงเวลาดังกล่าวตรงกับช่วงที่ รัชกาลที่ 2 ขึ้นครองราชย์ อีกทั้งสมาคมลับอั้งยี่บนเกาะภูเก็ตมีความสัมพันธ์กับสมาคมลับอั้งยี่ ในเมืองปีนังอีกด้วย ข้อมูลของ Fong, M มีความใกล้เคียงกับรายงานของอังกฤษที่ระบุถึง สมาคมลับอั้งยี่ของชาวจีนบนเกาะปีนังว่า มีการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่เกาะปีนัง เมื่อประมาณปี ค.ศ. 1799 (พ.ศ. 2342) และในช่วงปี ค.ศ. 1810 (พ.ศ. 2353) สมาคมลับอั้งยี่ ในเมืองปีนังได้มีเพื่อนร่วมสมาคมลับอยู่บนเกาะภูเก็ตด้วย (Sarasin Virapol, 1977: 221)

ข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะทางเศรษฐกิจของภาคใต้และดินแดนแหลมมลายูที่มีความสัมพันธ์ทางการค้ากันมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในกิจการแร่ดีบุก ที่ในช่วงก่อนการเข้ามาทำธุรกิจเหมืองดีบุกของชาวตะวันตกในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลาดการซื้อขายดีบุกของไทยส่วนใหญ่ศูนย์กลางอยู่กับปีนังและสิงคโปร์ นายเหมืองในไทยส่วนใหญ่อาศัยเงินกู้จากนายทุนของสองที่มาตลอด (Phuangthip Kiatsahakul, 1991: 144) เคนซัดที่สุดเห็นจะเป็นกับเกาะปีนัง คนในเมืองปีนังเข้ามาลงทุนทำเหมืองแร่ดีบุกอยู่ที่ภูเก็ตอยู่ไม่น้อยเนื่องจากเมืองภูเก็ตเป็นเมืองที่มีสินแร่ดีบุกมากและตั้งอยู่ใกล้ตลาดขายดีบุกที่เมืองปีนัง การติดต่อค้าขายดังกล่าวก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแหล่งทุนและแรงงาน เจ้าของเหมืองและแรงงานจีนที่อพยพเข้ามาเป็นกสิกรในเมืองแร่ดีบุกภาคใต้จำนวนมากเป็นชาวจีนโพ้นทะเลที่อาศัยอยู่ในมลายูอยู่ก่อนแล้ว ประกอบกับแรงงานจากประเทศจีนที่อพยพเข้ามาตามนโยบายเร่งพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงรัชกาลที่ 5 ยิ่งส่งผลให้ชาวจีนจากมลายูและจากประเทศจีนกลายเป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลต่อสังคมภาคใต้ของไทยในช่วงเวลาดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า สมาคมลับฮังฮี้ในภาคใต้ของไทยและสมาคมลับฮังฮี้ในมลายูมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน โดยจากเอกสารราชการได้ปรากฏชื่อสมาคมลับฮังฮี้สามกลุ่ม ได้แก่ สมาคมฮังฮี้หิน (Ghee Hin) สมาคมฮังฮี้ขุนเท่าก้ง (Toh Peh Kong) และสมาคมฮังฮี้โฮเซง (Ho Seng) สมาคมลับฮังฮี้ทั้งสามล้วนเป็นสมาคมลับฮังฮี้ที่มีอิทธิพลอยู่ในมลายูและสิงคโปร์ ด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สมาคมลับฮังฮี้ภาคใต้มีความเป็นไปได้ว่ามีต้นกำเนิดจากสมาคมลับฮังฮี้ในมลายู โดยเฉพาะเมืองปีนัง สมาคมลับฮังฮี้เหล่านี้ที่มีบทบาทมากช่วงศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ในเขตพื้นที่ เศรษฐกิจของแหลมมลายู ทำให้ตาม เหมืองแร่ดีบุก พื้นที่การเกษตรเหมืองทองคำ กลายเป็นศูนย์รวมของกลุ่มแรงงานจีน

กลุ่มสมาคมลับฮังฮี้ในภาคใต้ที่มีปรากฏอยู่ในเอกสารราชการมากที่สุด ได้แก่ กลุ่มฮังฮี้หินและกลุ่มฮังฮี้ขุนเท่าก้ง ส่วนฮังฮี้โฮเซงยังไม่มีการบันทึกถึงความเคลื่อนไหวมากนัก สมาคมลับฮังฮี้หิน รู้จักกันในชื่อภาษาจีนกลาง 义兴 Yi xing ฮังฮี้ เอกสารภาษาไทย บางฉบับใช้ชื่อเรียก ฮังฮี้ ฮังฮี้หินที่มีอิทธิพลและใหญ่ที่สุดอยู่ที่เมืองปีนัง อีกทั้งยังเป็นสาขาที่มีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กับฮังฮี้หินทางภาคใต้ของไทยอีกด้วย ฮังฮี้หินมีอิทธิพลในหลายหัวเมืองพื้นที่เหมืองดีบุกสำคัญทั้งด้านชายฝั่งตะวันตกและชายฝั่งตะวันออก ได้แก่

เมืองภูเก็ต เมืองตะกั่วป่า เมืองระนอง และเมืองนครศรีธรรมราช อั้งยี่หินก่อตั้งครั้งแรกที่เมืองภูเก็ต ในปี ค.ศ. 1809 (พ.ศ. 2352) โดยมีหลักฐานเป็นใบเสร็จบริจาคเงินจากพิพิธภัณฑียี่หินในปิ่นัง มีคำระบุผู้รับว่า Tongka อีกทั้งยังมีการระบุสกุลเงินเป็นเงินไทยบาท (Fong, M, 1981: 32) ซึ่งผู้วิจัยพบว่า ชาวมาเลเซียในสมัยก่อนมักจะเรียกเกาะภูเก็ตในปัจจุบันว่า “Tongka” หรือภาษาจีนกลาง “童卡 (Dóng kǎ)” ตลอดจนในชื่ออื่น ๆ เช่น “Junk Ceylon” หรือภาษาจีนกลาง “均克锡兰 (Jūn kè xī lán (The administrative division of Overseas, online: 2016) ทำให้สันนิษฐานว่า สมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ก่อตั้งขึ้นจากการขยายสาขาของสมาคมลับอั้งยี่หลักในเมืองปิ่นัง เมืองมะละกา และเมืองสิงคโปร์ ส่วนรายงานของอังกฤษที่ระบุว่า สมาคมลับอั้งยี่ในเมืองปิ่นังได้มีเพื่อนร่วมสมาคมอยู่บนเกาะภูเก็ตในช่วงปี ค.ศ. 1810 (พ.ศ. 2353) สังเกตได้ว่าช่วงเวลาของสองข้อมูลมีความใกล้เคียงกัน แต่ข้อมูลของ Mak Lau Fong ยังมีข้อขัดแย้งบางประการเนื่องจากในปี พ.ศ. 2352 เป็นช่วงที่รัชกาลที่ 2 ขึ้นครองราชย์ ประเทศไทยยังใช้เงินพดด้วงอยู่ สกุลเงินบาทกลับเพิ่งได้เริ่มประกาศใช้สมัยรัชกาลที่ 5 (Royal Thai Mint, online: 2012) อย่างไรก็ตามด้วยสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในสมัยนั้น ทำให้ข้อสันนิษฐานที่ว่า อั้งยี่หินในภาคใต้เป็นสมาคมลับอั้งยี่สหพันธ์เดียวกับอั้งยี่หินในปิ่นัง และก่อตั้งครั้งแรกที่เมืองภูเก็ตมีความเป็นไปได้อย่างมาก

สมาคมลับจีนอั้งยี่บุนเท่าก้ง เป็นอีกหนึ่งสมาคมลับอั้งยี่ที่มีบทบาทในพื้นที่ภาคใต้ สมาคมบุนเท่าก้ง หรือในภาษาจีนกลาง 本头公 Běn tóu gōng เป็นไถวกงในเอกสารภาษาไทยมักใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น บุนเท่าก้ง บุงเถ่าก้ง บุนเถ่าก้ง เป็นต้น อีกทั้งยังพบว่ามี การติดต่อกันกับสมาคมบุนเท่าก้งในพื้นที่มลายูเช่นกัน จากเหตุการณ์ความขัดแย้งจนก่อให้เกิดการสู้รบกันระหว่างสมาคมลับอั้งยี่หินและสมาคมลับอั้งยี่บุนเท่าก้งบนเกาะปิ่นัง ในปี พ.ศ. 2410 มีการยกพวกรวมกันประมาณ 35,500 คน เข้าสู้รบกันเป็นเวลา 10 วัน ในเหตุการณ์ดังกล่าว อั้งยี่หินและอั้งยี่บุนเท่าก้งบนเกาะภูเก็ตได้ยกพรรคพวกไปช่วยอั้งยี่ของกลุ่มตนเองในปิ่นังด้วย (Supharat Lertpanichkul, 1981: 153) แต่ผู้วิจัยยังไม่พบว่าหลักฐานใดบันทึกช่วงเวลาที่อั้งยี่บุนเท่าก้งเริ่มก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในภาคใต้ พื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหวของอั้งยี่บุนเท่าก้งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เหมืองดีบุกด้านชายฝั่งตะวันตกเป็นหลัก ได้แก่ เมืองภูเก็ต เมืองตะกั่วป่า และเมืองระนอง

ส่วนสมาคมลับอั้งยี่โฮเซง หรือในชื่อภาษาจีนกลาง 和胜 Hé shèng เหนือเซ็ง ก่อตั้งขึ้นจากการที่สมาชิกอั้งยี่ยี่หิ้นในเมืองตะกั่วป่าเกิดการทะเลาะวิวาทกันเอง จึงได้มีการแยกตัวมาตั้งสมาคมลับอั้งยี่โฮเซง ในบันทึกเอกสารราชการมีการพูดถึงอั้งยี่โฮเซงน้อยมาก แสดงว่าอั้งยี่โฮเซงยังมีบทบาทไม่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรในสังคมภาคใต้ของไทยมากนัก

จากการศึกษาข้อมูลในเอกสารที่มีบันทึกถึงสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ พบว่ากลุ่มอั้งยี่ภาคใต้มีปรากฏอยู่สองลักษณะ ได้แก่ อั้งยี่โจรสลัด และอั้งยี่ในเหมืองแร่ดีบุก

อั้งยี่โจรสลัด

ภาคใต้ของไทยประสบปัญหาโจรสลัดมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ทั้งโจรสลัดจีนและโจรสลัดแขก แต่โจรสลัดจีนที่มีความเกี่ยวข้องกับสมาคมลับอั้งยี่ได้มีการบันทึกอยู่ในเอกสารจดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 เป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2387 พวกโจรสลัดได้ออกอาละวาดออกปล้นเรือสินค้าทางชายฝั่งทะเลตะวันออก เช่น พื้นที่เมืองหลังสวน เป็นต้น ในเอกสารมีการระบุอย่างชัดเจนว่าโจรสลัดจีนพวกนี้ร่วมสมคบกันเป็นอั้งยี่ ใช้ระบบอั้งยี่ในการซ่อนสุมและจัดการกับกองเรือของตนเองในการออกสะดมเรือสินค้าที่ผ่านไปมา เมื่อเข้าสู่ยุคที่การทำเหมืองแร่ดีบุกกำลังเฟื่องฟูในสมัยรัชกาลที่ 5 โจรสลัดอั้งยี่เริ่มเข้ามาบทบาทมากขึ้นในพื้นที่น่านน้ำฝั่งตะวันตก พวกโจรสลัดอั้งยี่กลุ่มนี้เป็นสมาชิกอั้งยี่ขุนเท่ากั๋ง และอั้งยี่ยี่หิ้นบางคนทีก่อเหตุขุ่นวายจนหลบหนีจากปราบปรามของเจ้าหน้าที่รัฐมารวมตัวกันเอง ตั้งตนเป็นโจรสลัดที่ยั่วยุปล้นเรือสินค้าที่แล่นในพื้นที่ชายฝั่งตะวันตก

นอกจากนี้ยังพบว่า ปัญหาโจรสลัดอั้งยี่ยังมีอยู่ตลอดในน่านน้ำภาคใต้ทั้งสองฝั่ง กลุ่มที่ได้รับผลกระทบดังกล่าวโดยตรง ไม่ได้มีเพียงเรือสินค้าสัญชาติไทยเพียงอย่างเดียว แต่ยังกระทบไปถึงเรือสินค้าของประเทศเพื่อนบ้านด้วย จากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ Phanni Bua-lek (2010) ได้อ้างถึงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2412 พ่อค้าป็นังได้นำเรือที่บรรทุกดีบุกและสินค้าอื่น ๆ มาয়ั้งค้าขายยังภูเก็ต แต่กลับโดนเรือของโจรสลัดจีนไล่ยิงเพื่อแย่งเรือ แต่โชคดีที่สามารถหลบหนีมาได้ พ่อค้าป็นังถึงกับตำหนิรัฐบาลไทยที่ไม่มีการจัดเรือปืนคอยลาดตระเวน จนทำให้เกิดความเสียหาย (Phanni Bua-lek, 2010: 23) แต่ท้ายสุดแล้ว

โจรสลัดจีนก็หันไปกับการปราบปรามของกองทัพเรืออังกฤษที่ควบคุมดูแลน่านน้ำเขตประเทศในอาณานิคมตั้งแต่แถบทะเลใต้ของจีนจนถึงช่องแคบมะละกา ในบริเวณน่านน้ำไทย ไทยเองก็ร่วมมือกับอังกฤษส่งเรือรบพร้อมทหารออกปราบปรามโจรสลัดโจรสลัดจีนอั้งยี่จึงเริ่มหมดสิ้นไปในช่วงรัชกาลที่ 5

อั้งยี่ในเหมืองแร่ดีบุก

สมาคมลับอั้งยี่ในเหมืองแร่ปรากฏครั้งแรกที่เมืองภูเก็ตในสมัยรัชกาลที่ 2 และเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กิจการเหมืองแร่ดีบุกในเขตชายฝั่งตะวันตกขยายตัวสูงสุด ทำให้ชาวจีนจำนวนมากหลั่งไหลเข้ามาทำงานตามเหมืองแร่ต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า การก่อตั้งของสมาคมลับจีนอั้งยี่ในเหมืองแร่ภาคใต้ได้รับอิทธิพลสำคัญจากสมาคมลับอั้งยี่ในพื้นที่แหลมมลายู วัตถุประสงค์หลักที่นายเหมืองนำระบบอั้งยี่มาใช้ ก็เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและใช้ควบคุมแรงงานกาลีจีนในเหมือง มากกว่าเพื่อการก่อกำเนิดเหมือนในสมัยยุคแรกของสมาคมลับอั้งยี่ นอกจากนี้ยังพบอีกว่า งานเหมืองแร่ดีบุกทำเหมืองแร่ในภาคใต้มีการดำเนินงานแบบระบบกงสี เป็นการที่กาลีเหมืองแร่ทำงานอยู่กับนายเหมืองที่เป็นชาวจีน นายเหมืองจีนปกครองแรงงานในอาณัติแบบสมาคมลับอั้งยี่ Yannapas Sakulboonphanich (2011: 31 - 32) ได้อธิบายถึงลักษณะกงสีในเหมืองแร่ว่า ในกงสีจะมีแรงงานกาลีอาศัยอยู่ด้วยกันเป็นร้อยคน ภายใต้งงสีเป็นทั้งแหล่งชุดแร่และที่พักของนายเหมืองและลูกจ้าง มีที่ตั้ง มีร้านค้า เครื่องอุปโภคบริโภค มีโรงฝึน บ่อนการพนัน สุรา เพื่อให้แรงงานได้ผ่อนคลาย รวมทั้งมีการตั้งโรงจมน้ำและรับส่งโพงยักวัน ให้พวกกาลีจีนสามารถส่งเงินดังกล่าวกลับไปยังญาติพี่น้องชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนได้สะดวก ทำให้พวกกาลีไม่จำเป็นต้องออกมาสู่สังคมภายนอก ในหลายแหล่งข้อมูลจึงมักเรียกสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้แตกต่างไปตามกงสี เช่น กงสียี่หิน กงสีขุนท่าก่ง กงสีโฮเซง ซึ่งเป็นการเรียกที่เหมือนกับสมาคมลับอั้งยี่ในมลายู ที่มีการเรียกชื่อสมาคมลับอั้งยี่เป็นสาขากงสีต่าง ๆ

พื้นที่ที่มีการบันทึกในเอกสารราชการเกี่ยวกับสมาคมลับอั้งยี่จีนจะเป็นเขตเมืองชายฝั่งทะเลตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ เช่น เมืองภูเก็ต เมืองระนอง เมืองกระบี่ เมืองตะกั่วป่า เป็นต้น เหตุการณ์ที่กระทบต่อความมั่นคงของประเทศจึงมักเป็นเรื่องราวของสมาคมลับ

อั้งยี่จีนในเขตบริเวณนี้เป็นหลัก ซึ่งมักเป็นปัญหาทะเลาะวิวาทกันทั้งในกลุ่มเองและกับพวกอั้งยี่กลุ่มอื่นด้วยเหตุผลเรื่องแย่งชิงผลประโยชน์ ผู้วิจัยพบว่า หัวเมืองศูนย์กลางกิจการเหมืองแร่ดีบุกอย่างเมืองภูเก็ต กลายเป็นเมืองที่มีการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ในเหมืองแร่มากที่สุดในช่วงเวลาที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ที่มักเกิดเหตุการณ์รุนแรงและส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ ส่วนสมาคมลับจีนอั้งยี่ในพื้นที่ชายฝั่งตะวันออกพบว่า เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเพียงเมืองเดียวทางชายฝั่งตะวันออกที่มีการบันทึกว่ามีอั้งยี่เหมืองแร่ดีบุกอยู่ในอำเภอร่อนพิบูลย์

2. เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้

เหตุการณ์สำคัญที่เป็นผลจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมนอกกฎหมายทั้งสิ้น โดยสามารถแยกออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ การลักลอบทำพิธีเข้าอั้งยี่ การก่ออาชญากรรม ปล้น ชิงทรัพย์ผู้อื่น การขัดผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม ความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในท้องถิ่น และความขัดแย้งกันเองในกลุ่มเดียวกัน

1) การลักลอบทำพิธีเข้าอั้งยี่

ช่วงที่ปัญหาโจรสลัดจีนเริ่มเข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 3 มีการบันทึกว่า พวกโจรสลัดจีนมีการทำพิธีสาบานตนด้วยพิธีกรรมแบบสมาคมลับอั้งยี่ ถึงแม้ว่าในช่วงเวลานั้นจะยังไม่พบหลักฐานที่ชัดเจนเกี่ยวกับโทษของการรวมกลุ่มกันเป็นอั้งยี่ แต่กิจกรรมดังกล่าวถือว่าเป็นภัยต่อประเทศ เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่ต้องเข้าจับกุมห้ามปราม

พิธีเข้าอั้งยี่เป็นพิธีกรรมดั้งเดิมของสมาคมลับเทียนตี้ฮุย นำมาใช้ปฏิบัติเพื่อสร้างความฮึกเหิมในกลุ่ม เน้นการสาบานตัวกันเป็นพี่น้องก่อนการก่อเรื่องนอกกฎหมาย กลุ่มอั้งยี่ที่ถูกจับกุมจากกิจกรรมดังกล่าว มักจะเป็นพวกจีนโจรสลัดที่กำลังระดมพลเพื่อเตรียมออกปล้น ส่วนใหญ่แล้วจะถูกควบคุมได้โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมรุนแรง จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2440 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการออกพระราชบัญญัติอั้งยี่ ระบุไว้ว่าการจัดตั้งเป็นอั้งยี่ถือเป็นความผิดทางกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนต้องถูกปรับและถูกจำคุก การลักลอบเข้าอั้งยี่ของพวกโจรสลัดจึงได้หมดสิ้นไป แต่ยังมีคนบางกลุ่มพยายามทำพิธีกรรมอั้งยี่อยู่ โดยเฉพาะพวกแขกและจีนในพื้นที่รัฐสุลต่านแหลมมลายู ที่ต้องการ

สมัครเป็นสมาชิกของสมาคมลับอั้งยี่ แต่ก็โดนเข้าจับกุมจนหมดสิ้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในข้อมูลที่ได้มีการบันทึกกลับไม่ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ในพื้นที่เข้าจับกุมการลักลอบเข้าอั้งยี่ของพวกอั้งยี่ในเมืองแร่ ซึ่งเป็นกลุ่มสมาคมลับอั้งยี่ที่มีบทบาทมากกว่าพวกโจรสลัด ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจเกิดจากที่เจ้าหน้าที่รัฐไม่ต้องการให้เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจเนื่องจากสมาชิกอั้งยี่ที่เป็นแรงงานในเมืองแร่ถือเป็นผู้ควบคุมเศรษฐกิจของภาคได้ หากเข้าจับกุมปราบปรามอย่างเด็ดขาดอาจเป็นผลเสียมากกว่าผลดี

2) การก่ออาชญากรรม ปล้น ชิงทรัพย์บุคคลอื่น

กลุ่มอั้งยี่ที่มีพฤติกรรมปล้นชิงทรัพย์อย่างชัดเจน มักเป็นพวกอั้งยี่โจรสลัด ที่มีเป้าหมายเป็นเรือสินค้าที่ผ่านไปมาในทะเลฝั่งตะวันออกและตะวันตกของภาคใต้ จนเรือต่าง ๆ ไม่กล้าแล่นไปมา การก่อเหตุปล้นเรือสินค้าของอั้งยี่โจรสลัดมีหลายเหตุการณ์ตั้งแต่คดีเล็กน้อยไปจนร้ายแรงมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 จนในรัชกาลที่ 5 จึงค่อย ๆ สงบลง เหตุการณ์ปล้นที่เกิดขึ้นโดยโจรสลัดจีนอั้งยี่มักมีจุดมุ่งหมายไปที่เรือสินค้าเป็นหลัก บางครั้งไม่ได้ปล้นเอาเฉพาะสินค้า แต่ยังปล้นเอาเรือและร้ายแรงถึงขั้นเอาชีวิตของผู้โดยสารอีกด้วย

ส่วนพวกอั้งยี่เมืองแร่พบว่ามีกรก่อเหตุปล้นชิงทรัพย์บ้าง แต่ส่วนใหญ่เป็นคดีเล็ก ๆ หรือเป็นการสร้างสถานการณ์ให้วุ่นวายด้วยการก่อจลาจล ไล่ฆ่าผู้คน ออกปล้นทรัพย์ชาวบ้าน อย่างเหตุการณ์ที่อั้งยี่บุนเท่ากังก่อจลาจลที่เมืองระนองในปี พ.ศ. 2419 ซึ่งในเอกสารจดหมายเหตุรัชกาลที่ 5 เรื่อง จินกบฏเมืองภูเก็ต เมืองระนอง (1876 - 1877) บันทึกความว่า พวกอั้งยี่บุนเท่ากังก่อไม่พอใจนายเมืองเรื่องการจ่ายค่าแรง ทำการรวมตัวกับอั้งยี่บุนเท่ากังกในพื้นที่ยื่น ๆ พวกก่อจลาจลไล่ฆ่าผู้คน ปล้นทรัพย์ เผาบ้านเรือน ของชาวบ้านในเมืองระนองและอำเภอใกล้เคียงได้รับความเสียหาย จนชาวบ้านต้องพากันหลบหนีเข้าป่า เจ้าเมืองระนองไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ ต้องขอกำลังจากหัวเมืองข้างเคียงให้ส่งกำลังพลเข้าช่วยเหลือจึงสามารถระงับเหตุได้

3) การขัดผลประโยชน์ระหว่างกลุ่ม

ปัญหาแย่งชิงผลประโยชน์กันเกิดขึ้นมากที่สุดในกลุ่มอั้งยี่ในเมืองแร่ในเมืองภูเก็ต สมาคมลับอั้งยี่ยี่หินและสมาคมลับอั้งยี่บุนเท่ากังกเป็นกลุ่มอั้งยี่ในเมืองแร่ที่บุกรุกที่มีบทบาทมากต่อเศรษฐกิจเมืองภูเก็ต อั้งยี่ทั้งสองกลุ่มมักขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์การค้า

เหมืองแร่ โดยเฉพาะเรื่องแย่งชิงสายน้ำทำเหมืองอยู่บ่อยครั้ง เหตุการณ์สำคัญที่สุด ได้แก่ เหตุการณ์การวิวาทของอั้งยี่เมืองภูเก็ตเรื่องแย่งชิงสายน้ำที่ใช้ทำเหมืองล้างแร่ดีบุกในปี พ.ศ. 2410 The Prince Damrong Rajanubhab (2006) ทรงบันทึกเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ว่า อั้งยี่ขุนเท่า่งและยี่หินในเมืองภูเก็ตได้ยกพวกเข้าตีกัน ด้วยเรื่องแย่งชิงสายน้ำที่ใช้ทำเหมืองล้างแร่ดีบุก พวกขุนเท่า่งมีสมัครพรรคพวกอยู่ 4,000 คน ส่วนพวกยี่หินมีประมาณ 3,500 คน ทั้งสองฝ่ายได้ยกพวกเข้าตีกันตลอดวัน มีการเอาไฟเผาบ้านเรือนรวมทั้งที่ทำการเหมืองของแต่ละฝ่ายเสียหายไปหลายโรง จนเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ต้องขอให้รัฐบาลกลางส่งข้าหลวงออกมาระงับเหตุ และเข้าปราบปรามด้วยกำลัง (Prince Damrong Rajanubhab, 2006: 329) และจากการเข้าปราบปรามอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่ในครั้งนั้น ส่งผลให้พวกอั้งยี่บางส่วนเกิดความเกรงกลัวหันเหไปเป็นโจรสลัด ออกปล้นเรือสินค้าที่แล่นในน่านน้ำตะวันตก

ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ปี พ.ศ. 2410 อั้งยี่ขุนเท่า่งและยี่หินในเมืองภูเก็ตได้ยกพวกเข้าตีกัน ด้วยเรื่องแย่งชิงสายน้ำที่ใช้ทำเหมืองล้างแร่ดีบุกสงบลงได้ด้วยการควบคุมของรัฐบาล แต่สมาคมลับอั้งยี่สองกลุ่มยังคงมีปัญหาทะเลาะวิวาทระหว่างกลุ่มอยู่บ่อยครั้ง จนในที่สุดได้เหตุการณ์ใหญ่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2422 หัวหน้าอั้งยี่ขุนเท่า่งได้หลอกพวกอั้งยี่ยี่หินมาเพื่อยุติความขัดแย้ง อั้งยี่ขุนเท่า่งรับเป็นเจ้าภาพเลี้ยงเพื่อสมานฉันท์ แต่ในตอนหลังกลับเข้าฆ่าฟันพวกอั้งยี่ยี่หินพร้อมจุดไฟเผาทั้งเป็น พวกยี่หินถูกฆ่าและถูกไฟคลอกตายนับร้อยคน โดยมีผู้หนีรอดจากการถูกฆ่าทั้งเป็นกลับไปตำบลกะทู้เพียงแค่คนเดียวเท่านั้น (Chaiyuth Pinpradap, 1994: 113) เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้เกิดการก่อตั้ง “ศาลเจ้าต้องย่องสูง” ในเขตอำเภอกะทู้ เพื่อเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณที่ตายไป โดยทำแผ่นป้ายชื่อผู้ตายในคราวนั้นตั้งไว้ในศาลแทนรูปเทพเจ้าต่าง ๆ ศาลเจ้าต้องย่องสูงยังคงเป็นที่สักการะของคนรุ่นหลังในปัจจุบัน

สมาคมลับอั้งยี่ในประเทศไทย : กรณีอั้งยี่ภาคใต้

ภาพที่ 1 : ศาลเจ้าต้องย่องสูสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่สถิตของดวงวิญญาณผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์การฆ่าโหดอั้งยี่ยี่หินหลายร้อยชีวิต พ.ศ. 2422

ที่มา : ศาลเจ้าต้องย่องสู ต.กะทู้ อ.เมือง จ.ภูเก็ต (ถ่ายโดยผู้เขียน วันที่ 20 พฤศจิกายน 2560)

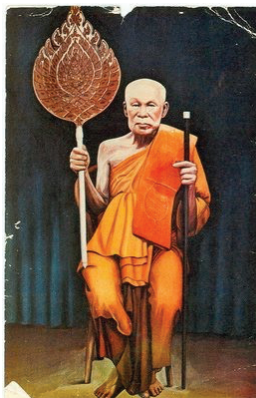
ภาพที่ 2 : ป้ายวิญญาณของสมาชิกอั้งยี่ยี่หินที่เสียชีวิตในปี พ.ศ. 2422 ภายในศาลเจ้าต้องย่องสู

ที่มา : ศาลเจ้าต้องย่องสู ต.กะทู้ อ.เมือง จ.ภูเก็ต (ถ่ายโดยผู้เขียน วันที่ 20 พฤศจิกายน 2560)

4) ความขัดแย้งกับหน้าที่ฝ่ายปกครองในท้องถิ่น

หลังเหตุการณ์วิวาทครั้งใหญ่ระหว่างอั้งยี่หินและอั้งยี่บุนเท่าंगภูเก็ตในปี พ.ศ. 2410 ไม่พบปรากฏการณ์เคลื่อนไหวรุนแรงยาวนาน ผู้วิจัยพบการบันทึกเหตุการณ์รุนแรงอีกครั้งจากเอกสารจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 5 (1876 - 1877) อั้งยี่หินและอั้งยี่บุนเท่าंगได้พร้อมใจกันก่อเหตุจลาจลพร้อมกันในหลายอำเภอของเมืองภูเก็ตในปี พ.ศ. 2419

เนื่องด้วยไม่พอใจการบริหารงานพระยาวิชิตสงครามที่ประกาศขึ้นราคาค่าผูกปี้ชาวจีน ทั้งที่เศรษฐกิจทั้งเมืองผูกติดอยู่ในภาวะซบเซาจากปัญหาการค้าติดต่อกต่ำ ถือเป็นครั้งแรกที่ การเคลื่อนไหวเกิดขึ้นจากความไม่พอใจในนโยบายของเจ้าเมือง ผู้เป็นเจ้าที่ของรัฐ เมื่อนายเหมือง ชาตเงินหมุนเวียนทำเหมือง จนต้องปิดกิจการ พวกกรรมกรจีนต้องว่างงานจำนวนมาก เหตุการณ์ลูกกลมเป็นการจลาจลครั้งใหญ่ออกปล้นทรัพย์ จุดไฟเผาบ้านเรือนของราษฎร ไปกว่า 100 หลัง จนชาวบ้านต้องพากันหนีตายเข้าป่า จากเหตุการณ์ครั้งนี้หลวงพ่อแช่ม (พระครูวิสุทธีวงศาจารย์ญาณมุนี) ท่านสมภารแห่งวัดฉลอง หรือวัดไชยธาราราม และ ลูกศิษย์ร่วมต่อสู้กับพวกอั้งยี่อย่างไม่เกรงกลัว จนฆ่าอั้งยี่ตายไปหลายคน ทำให้เป็นเล้าลือ กันทั่วไปในวงการอั้งยี่ว่า คนไทยชาวบ้านฉลองได้รับผ้าประเจียดของหลวงพ่อแช่มโพก ศีรษะเป็นยักษ์มาร คงทนต่ออาวุธ ไม่สามารถทำร้ายได้ ยกทัพมาตีทุกครั้ง ก็ถูกตีได้กลับ ไปในทุกครั้ง จนต้องเจรจาขอยอมแพ้แก่ชาวบ้านศิษย์หลวงพ่อแช่ม (Chanon T, 2013: 260) หลวงพ่อแช่มจึงได้รับความเลื่อมใสและนับถือในเรื่องของขลังเป็นอย่างมากมาจนถึง ทุกวันนี้

ภาพที่ 3 : หลวงพ่อแช่ม ท่านสมภารแห่งวัดฉลองผู้ช่วยชาวบ้านสู้กับอั้งยี่จนแคล้วคลาด

ที่มา : หลวงพ่อแช่มวัดฉลอง - กลุ่มอั้งยี่ (online)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2421 จากข้อมูลเอกสารจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 5 เรื่อง จีนผู้ร้าย ปล้นฆ่าพระอิศราธิไชยผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ถึงแก่กรรม (1878 - 1880) บันทึกไว้ว่า อั้งยี่ บุนเท่า่งฆ่าพระอิศราธิไชย เจ้าเมืองกระบี่ตาย ด้วยเหตุผลการขัดผลประโยชน์กัน โดยจีน เปกอี หรือหลวงประจิมนคร หัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่บุนเท่า่งเมืองกระบี่ ได้รับคำสั่งจากเจ้าพระยามนตรีศรีธรมราชให้ไปฆ่าพระอิศราธิไชย เจ้าเมืองกระบี่ จากปัญหาผลประโยชน์การจัดเก็บภาษีที่สูญหายไป โดยจะได้สิทธิในการเป็นผู้รับช่วงภาษี ในเมืองกระบี่ตอบแทน จีนเปกอีได้ว่าจ้างพวกอั้งยี่บุนเท่า่งที่กำลั้งโกรธแค้น พระอิศราธิไชยที่ตั้งภาษีขึ้นใหม่จนทำให้กรรมกรชาวจีนเดือดร้อน จนในที่สุด พระอิศราธิไชย ถูกพวกอั้งยี่บุนเท่า่งจำนวนหนึ่งบุกเข้าปล้นบ้านและฆ่าจนตาย จีนเปกอีและพวกอั้งยี่ บุนเท่า่ง ที่ก่อเหตุถูกเจ้าหน้าที่จับกุมได้ แต่จากข้อมูลที่มีการบันทึก พวกอั้งยี่บุนเท่า่ง ในเมืองกระบี่มีความเป็นไปได้ว่าไม่ใช่แรงงานกาลีจีนในเหมืองแร่ เนื่องจากมีการบันทึกว่า พวกอั้งยี่บุนเท่า่งดังกล่าวเป็นจีนเมืองภูเก็ตที่เข้ามาตั้งถิ่นฐาน และรับจ้างขุดถั่ว ในแขวงเมืองกระบี่ แต่มีระบุชัดเจนว่าเป็นสมาชิกอั้งยี่บุนเท่า่ง

5) ความขัดแย้งกันเองภายในกลุ่มอั้งยี่เดียวกัน

ความเคลื่อนไหวรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งกันเองอั้งยี่ในกลุ่มเดียวกันที่ น่าสนใจมีอยู่หนึ่งเหตุการณ์ เกิดขึ้นในเขตพื้นที่เหมืองแร่ชายฝั่งตะวันออกเมือง นครศรีธรรมราช ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองติดชายฝั่งตะวันออกที่มีการทำเหมืองแร่ดีบุกจีนอยู่ในร่อนพิบูลย์และมีปรากฏสมาคมลับอั้งยี่ในเหมืองแร่ ผู้วิจัย พบว่ามีสมาคมลับอั้งยี่เมืองนครศรีธรรมราชอยู่กลุ่มเดียว ได้แก่ สมาคมลับอั้งยี่ยี่หิน ซึ่งเป็นกลุ่มอั้งยี่ที่รวมแรงงานจีนหลากหลายภาษาพูด อั้งยี่ยี่หินในนครศรีธรรมราชไม่มี ปรากฏการบันทึกเหตุการณ์วิวาทหรือจลาจลรุนแรง มีเพียงเหตุการณ์ในปี พ.ศ. 2418 จากเอกสารจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 5 เรื่อง ว่าด้วยให้พระนราธิราชภักดี ข้าหลวงพระยา นครศรีธรรมราช ชำระตัดสินความซึ่งจีนปล้นราษฎรที่ร่อนพิบูลย์เมื่อวิวาทกัน (1876) บันทึกถึงเหตุการณ์วิวาทของอั้งยี่ยี่หินในเมืองนครศรีธรรมราชในปี พ.ศ. 2418 ระหว่าง พวกยี่หินเงินกวางตุ้งและจีนฮกเกี้ยนในเรื่องความขัดแย้งการจัดเก็บเงินดำเนินกิจการใน กลุ่ม จนเกิดทะเลาะวิวาทรุนแรงเผาทำลายบ้านเรือนและที่ทำการเหมืองจนเสียหาย เหตุการณ์ครั้งนี้สร้างความเสียหายให้กับการขับเคลื่อนกิจการเหมืองดีบุกใน นครศรีธรรมราชอย่างมาก เนื่องจากพวกแรงงานอั้งยี่ไม่ยอมกลับเข้าที่ทำการเหมือง ทำงาน ยึดเยื้อจนเจ้าหน้าที่รัฐตัดสินความจนเป็นที่พอใจ จึงได้กลับเข้าทำงานเป็นปกติ

เหตุการณ์ความขัดแย้งของฮังยี่ในกลุ่มเดียวกันปรากฏอีกครั้งในเอกสารจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 5 เรื่อง จินกบฏเมืองกุเก๋ต เมืองระนอง (1876 - 1877) เกิดขึ้นในช่วงปัญหาเศรษฐกิจราคาดีบุกตกต่ำในปี พ.ศ. 2419 ซึ่งส่งผลกระทบต่อหลายเมืองดีบุกในภาคใต้ เมืองระนองเป็นเมืองศูนย์กลางกิจการเหมืองแร่ดีบุกอีกเมืองหนึ่งโดนผลกระทบดังกล่าว ซึ่งบันทึกถึงสถานการณ์ขุนวายุในช่วงราคาดีบุกตกต่ำของเมืองกุเก๋ตและเมืองระนอง นายเหมืองซึ่งเป็นสมาชิกฮังยี่ขุนเท่า่งไม่สามารถจ่ายเงินค่าแรงให้แก่แรงงานสมาชิกของฮังยี่เดียวกันได้ครบตามที่ตกลง จนทำให้พวกแรงงานเหมืองยิงนายเหมืองจนตาย และพาหลบหนีไป พระยารัตนเศรษฐี หรือ คอซิมก๊อง เจ้าเมืองระนองในขณะนั้นได้สั่งให้เจ้าหน้าที่จับตัวผู้ก่อเหตุเพื่อมารับโทษให้ได้ แต่พวกฮังยี่ขุนเท่า่งที่ก่อเหตุกลับไม่ยอม และเกิดการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่จนบาดเจ็บล้มตาย อีกทั้งยังมีพวกฮังยี่ขุนเท่า่งในพื้นที่อื่นที่ทราบข่าวเข้ามาช่วยเหลือพรรคพวก จนเรื่องราวเกิดบานปลายเหมือนกับเหตุการณ์ในเมืองกุเก๋ต กลายเป็นรวมกลุ่มกันการจลาจลกลางเมืองระนอง ไล่ฆ่าผู้คนปล้นทรัพย์ เผาบ้านเรือนของชาวบ้านในเมืองระนองได้รับความเสียหาย จนชาวบ้านต้องพากันหลบหนีเข้าป่า สุดท้ายเหตุการณ์สงบลงได้ด้วยกองกำลังจากเมืองระนองและเมืองใกล้เคียง

3. ผลกระทบของการก่อตั้งสมาคมลับฮังยี่ที่มีต่อภาคใต้ในบริบทต่าง ๆ

ในหัวข้อนี้จะวิเคราะห์ผลกระทบของการก่อตั้งสมาคมลับฮังยี่ภาคใต้ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อภาคใต้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ

ผลกระทบแง่บวก

1) สมาคมลับฮังยี่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจและทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวจีนอพยพ

ชาวจีนที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกสมาคมลับฮังยี่เป็นชาวจีนที่อพยพออกนอกประเทศเพื่อชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยสถานะที่ต้องห่างจากบ้านเกิดเมืองนอนจากความจำเป็นบางประการ ชาวจีนเหล่านี้ย่อมคิดถึงครอบครัวญาติพี่น้องที่จากมาเป็นธรรมดา ผู้วิจัยจึงเห็นว่า สมาคมลับฮังยี่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของชาวจีนโพ้นทะเลดังกล่าวได้ อีกทั้งลักษณะนิสัยของชาวจีนสอดคล้องกับโครงสร้าง

ความสัมพันธ์ในกลุ่มของสมาคมลับอั้งยี่ที่เน้นความความสัมพันธ์แบบพี่น้อง มีการเรียงลำดับสถานะในกลุ่ม ทำให้สมาคมลับอั้งยี่ในดินแดนโพ้นทะเลเติบโตอย่างรวดเร็วตามจำนวนของชาวจีนอพยพที่มากขึ้นเรื่อย ๆ ในยุคสมัยนั้น

การมีอยู่ของสมาคมลับอั้งยี่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อชาวจีนที่เพิ่งอพยพเข้าตั้งถิ่นฐาน หรือที่มักเรียกว่า “พวกจีนใหม่” ส่วนใหญ่ยังไม่มีช่องทางในการประกอบอาชีพในเมืองไทย โดยเฉพาะกลุ่มชาวจีนระดับล่างที่เข้ามาในสภาพเสียเงินหมอนใบเป็นชาวจีนระดับล่างที่ต้องการขายแรงงานเพื่อแลกเงินเท่านั้น เป็นเหตุให้ชาวจีนที่มีกำลังน้อยและไร้อำนาจอิทธิพล จำเป็นต้องรวมตัวกันเพื่อปกป้องตนเอง เพื่อให้อยู่รอดได้ในสังคม สมาคมลับอั้งยี่สร้างขึ้นมาจากจุดประสงค์หลักก็เพื่อช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันยามตกทุกข์ได้ยาก และปกป้องผลประโยชน์ในกลุ่มของตนเอง สมาชิกทุกคนมีหน้าที่ต้องช่วยพี่น้องเมื่อผู้หนึ่งมีความต้องการหรือมีเรื่องเดือดร้อน เช่น สมาชิกสามารถขอความช่วยเหลือเมื่อเจ็บป่วยหรือถูกทำร้ายได้รับที่พักพิงเมื่อเดินทาง เมื่อสมาชิกต้องคดีความสมาคมก็จะจ่ายค่าฤชา³ ให้ หรือในบางกรณีเมื่อตายลงสมาคมก็จะจัดงานศพให้ เป็นต้น ความสำคัญอีกประการหนึ่งของสมาคมลับอั้งยี่ก็คือ สร้างผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจร่วมกันในหมู่ชาวจีน ซึ่งจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการสงวนงานที่เคยทำกันมาไว้ไม่ให้คนอื่นมาแย่งทำ ซึ่งจะช่วยเหลือประโยชน์แก่ชาวจีนที่เป็นแรงงานกสิระดับล่างอย่างมาก

แม้ว่าต่อมาภายหลังสมาคมลับอั้งยี่ได้เปลี่ยนแปลงสถานะไป บทบาทด้านกรให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลแก่สมาชิกเริ่มลดน้อยลง หัวหน้าสมาคมลับอั้งยี่มุ่งใช้อำนาจนำลูกน้องก่อเรื่องวิวาทสร้างความวุ่นวายให้กับสังคมไทยบ่อยครั้ง แต่หากพิจารณาถึงผลกระทบในแง่บวกของสมาคมลับอั้งยี่ที่มีต่อพวกแรงงานกสิจีนแล้ว จะพบว่าสมาคมลับอั้งยี่

---

³ ค่าฤชาธรรมเนียม คือ ค่าธรรมเนียมที่กฎหมายบังคับให้ต้องเสียและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินคดี รวมถึงค่าพยาบาล ค่าทนายความ และค่าธรรมเนียมศาลอื่น ๆ

ใช้ความสัมพันธ์แบบพี่น้องผานจิตใจแรงงานจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยให้พวกแรงงานมีกินมีใช้ ตลอดจนส่งเงินกลับไปให้ครอบครัวที่จีน ในขณะเดียวกัน สมาคมลับอั้งยี้ยังเป็นรากฐานความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจของไทยที่ขับเคลื่อนโดยชาวจีนได้อีกด้วย

2) รัฐมีรายได้จากภาษีกิจการภายในกตสีเหมืองแร่

จากสนธิสัญญาเบาริ่งในปี พ.ศ. 2398 มีข้อตกลงในเรื่องการนำฝิ่นเข้ามาโดยไม่เก็บภาษี ส่งผลให้การจำหน่ายฝิ่นในสังคมไทยเพิ่มมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่ฝิ่นเท่านั้น แต่ยั้งรวมถึงภาษีสิ่งมอมเมาอบายมุขอื่น ๆ อีกด้วย ในช่วงเวลานั้น ภาษีอันเป็นรายได้สำคัญของประเทศ คือ ฝิ่น หวย บ่อน และสุรา สามารถทำรายได้ให้รัฐถึงร้อยละ 50 เฉพาะภาษีฝิ่นอย่างเดียวทำรายได้ให้ถึงประมาณร้อยละ 20 ภาษีเหล่านี้มาจากการบริโภคของแรงงานกตสีจีนเป็นส่วนใหญ่ (Phanni Bua-lek, 2006: 64) อีกทั้งกิจการเหล่านี้ยังอยู่ในการควบคุมของเจ้าภาษีนายอากรชาวจีนและสมาคมลับอั้งยี้ รายได้จากคนกลุ่มนี้สามารถทำให้รัฐนำไปใช้พัฒนาบ้านเมืองได้ต่อไป

ผลกระทบแง่ลบ

1) สมาคมลับอั้งยี้สร้างปัญหาต่อสังคมและเศรษฐกิจภาคใต้

ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดจากสมาคมลับอั้งยี้ภาคใต้ เห็นได้ตั้งแต่วางแรกที่มีการรวมตัวกันเป็นอั้งยี้โจรสลัดออกปล้นเรือสินค้าในช่วงรัชกาลที่ 3 ทำให้เรือสินค้าต่างหวาดกลัว พ่อค้าไม่กล้าเดินทางค้าขาย สภาพเศรษฐกิจจากการเดินเรือตามชายฝั่งทะเลต้องเกิดภาวะซบเซาลง

ส่วนสมาคมลับอั้งยี้จีนภาคใต้บนแผ่นดิน ถึงแม้ว่าผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลกระทบแง่บวกทางเศรษฐกิจที่รัฐสามารถหารายได้จากภาษี ฝิ่น หวย บ่อน และสุรา จากพวกแรงงานกตสีในกตสีเหมืองแร่ แต่ในขณะเดียวกัน การที่สมาชิกสมาคมลับอั้งยี้ได้เป็นนายอากรภาษีต่าง ๆ กลับทำให้เกิดปัญหาการแข่งขันที่รุนแรง เกิดการใช้วิธีนอกกฎหมาย กลั่นแกล้งคู่แข่ง มีการสร้างระบบการค้าแบบผูกขาด ซึ่งไม่เป็นผลดีของเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งระบบ อีกทั้งการแต่งตั้งเจ้าภาษีนายอากรเข้ารับเรียกทำภาษีอากรต่าง ๆ ทั้งภาษีสุรา ภาษีบ่อนเบี้ย ภาษีตีบุก ในภาคใต้นั้น มีชาวจีนเป็นผู้ชนะการประมูลรับทำแทบทั้งสิ้น หรือบางครั้งก็เป็นพรรคพวกในกลุ่มเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเมืองนครศรีธรรมราช หรือเมืองภูเก็ต เป็นต้น ระบบแบบผูกขาดนำมาซึ่งการเสียผลประโยชน์ของรัฐอย่างชัดเจน เหตุการณ์

ฆ่ากันตายบางเหตุการณ์เกิดขึ้นด้วยเหตุผลของการขัดผลประโยชน์เรื่องการประมูลรับทำภาษี ส่วนเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทของพวกอั้งยี่เหมืองแร่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมากเช่นกัน การวิวาทแต่ละครั้งทำให้ต้องปิดเหมืองปิดกิจการไปชั่วคราวขาดแรงงานในการผลิต เนื่องจากพวกอั้งยี่พากันหยุดงานไปร่วมการวิวาทต่อสู้ ภาครัฐเองก็ต้องใช้ทุนทรัพย์ในการปราบปรามจำนวนมาก เห็นได้ชัดว่า สมาคมลับจีนอั้งยี่ก่อให้เกิดปัญหาต่อเศรษฐกิจประเทศทั้งระบบ ไม่ใช่เฉพาะพื้นที่ภาคใต้เพียงอย่างเดียว

ผลกระทบด้านสังคมเป็นหนึ่งในปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างหนีเสียไม่ได้ เพราะการต่อสู้กันเองอย่างรุนแรงของกลุ่มอั้งยี่ ทำให้ประชาชนเกิดความหวาดกลัวจนต้องอพยพไปที่อื่น บางครั้งก็พากันหนีเข้าป่า นอกจากจะไม่สามารถอยู่อาศัยในถิ่นพำนักของตนเองได้แล้ว ยังต้องสูญเสียทรัพย์สินข้าวของหรือแม้แต่ชีวิต จนต้องบาดเจ็บกันมากมาย ประชาชนต้องรู้สึกถึงความไม่มั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ภาพลักษณ์ของสมาคมลับอั้งยี่ในความคิดของคนไทยตั้งแต่สมัยนั้นมาจนปัจจุบันเป็นภาพลบมาโดยตลอด

2) สมาคมลับอั้งยี่สร้างปัญหาระหว่างประเทศ

ปัญหาระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้เกิดขึ้นจากที่กลุ่มคนในบังคับของรัฐบาลอังกฤษเข้ามาเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ อย่างในเหตุการณ์ปี พ.ศ. 2412 พ่อค้าปิ่นงโดนเรือของโจรสลัดจีนดักปล้น ทำให้พ่อค้าปิ่นงไม่พอใจรัฐบาลไทยที่ไม่มีการจัดเรือปืนคอยลาดตระเวน อีกทั้งพ่อค้าเมืองปิ่นงล้วนเป็นคนในบังคับอังกฤษ พยายามเรียกร้องให้รัฐบาลเร่งส่งเรือรบออกคุ้มครองเรือของพ่อค้าอังกฤษเองก็กดดันรัฐบาลไทยอย่างหนักให้ปราบปรามโจรสลัด อีกทั้งยังมีการส่งเรือรบจากสิงคโปร์มาลาดตระเวนในพื้นที่ชายฝั่งไทยอีกด้วย (Phanni Bua-lek, 2010: 24) ด้วยอิทธิพลของอังกฤษที่กำลังคุกคามประเทศไทยอยู่ ทำให้รัฐบาลไทยจำเป็นต้องดำเนินการตามข้อเรียกร้องของอังกฤษ

อีกเหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบดังกล่าว ได้แก่ เหตุการณ์จีนเปกอั้งยี่บุกเข้าก่อกองจ้าวานพวกแรงงานอั้งยี่บุกเข้าป่าพระอิศราธิไชย เจ้าเมืองกระบี่จนถึงแก่ความตายในปี พ.ศ. 2421 เอกสารจดหมายเหตุ รัชกาลที่ 5 เรื่อง จีนผู้ร้ายปล้นฆ่าพระอิศราธิไชย ผู้ว่าราชการเมืองกระบี่ถึงแก่กรรม ได้บันทึกเรื่องราวหลังจากที่จีนเปกอั้งยี่ถูกจับกุมเนื่องด้วยจีนเปกอั้งยี่หรือหลวงประจิมนคร เกิดที่เมืองปิ่นง แต่ได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากิน

อยู่ที่เมืองกระปี่หลายสิบปี บุตรบางคนยังอยู่ถิ่นฐานอยู่เกาะปีนัง ทำให้บุตรชายของจีนเปก้อ้อเข้าร้องทุกข์ต่อผู้ว่าการเมืองปีนังเพื่อขอความคุ้มครองจีนเปก้อ้อจากรัฐบาลเจ้านิคมเจ้าหน้าที่ยังคงอังกฤษจึงเข้าแทรกแซง มีการอ้างการเป็นคนในบังคับอังกฤษขอนำตัวจีนเปก้อ้อไปขึ้นศาลที่สิงคโปร์ แต่ฝ่ายไทยไม่ยินยอม เนื่องจากจีนเปก้อ้อเข้ามาอยู่อาศัยในไทยนานแล้ว อีกทั้งยังรับราชการทำหน้าที่รับช่วงภาษีอากรจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น หลวงประจิมนคร จึงควรเป็นคนในบังคับของไทย เหตุการณ์ครั้งนี้ ทำให้การพิจารณาคดีอั้งยี่ฆ่าพระอิศราธิไชยยึดเยื้ออยู่เป็นเวลานานเกือบปี แต่ท้ายสุดจีนเปก้อ้อก็ได้ถูกนำตัวไปขึ้นศาลที่สิงคโปร์

เป็นที่น่าสังเกตว่า รัฐบาลไทยพยายามแก้ไขปัญหามาจากเหตุการณ์กระทบกระทั่งระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นอย่างเข้มงวด และพยายามที่จะไม่กระตุ้นให้เกิดความรุนแรง เนื่องจากหลังจากที่รัฐบาลอังกฤษได้เข้ายึดครองปีนัง สิงคโปร์ และพื้นที่ทะเลมะละกา ก็ต้องการเข้ามาคุกคามประเทศไทยเป็นประเทศถัดไป เหตุการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาลได้อย่างดี

3) สยามกลับอั้งยี่สร้างพฤติกรรมเลียนแบบผิด ๆ ให้กับสังคม

ปัญหาทางสังคมอีกประการหนึ่ง คือ อบายมุขต่าง ๆ ที่มีมอมเมาพวกแรงงานอยู่ภายในกงสี ไม่ว่าจะเป็นฝิ่น สุรา การพนันต่าง ๆ ล้วนแต่กระตุ้นให้อัตราการก่ออาชญากรรมของแรงงานจีนมีมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นเยี่ยงอย่างที่ไม่ดีให้กับประชาชนชาวไทยและชาวจีนที่ทำมาหากินสุจริต ปัญหาการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีของพวกอั้งยี่ที่ชัดเจนที่สุด เห็นได้จากเหตุการณ์ที่อั้งยี่หินหัวควายกำเริบขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2428 สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีคนไทยบางกลุ่มเลียนแบบสมาคมลับอั้งยี่ของพวกจีนก่อตั้ง “อั้งยี่หินหัวควาย” หรือ “อั้งยี่หินหัวควาย” ขึ้นที่หลายเมืองในภาคใต้ ได้แก่ เมืองกำเน็ด นพคุณ เมืองปะทิว เมืองชุมพร เมืองหลังสวน เมืองไชยา เมืองคีรีรัฐนิคม ลงไปจนถึงเมืองกาญจนดิษฐ์ ฝั่งตะวันตกมีที่เมืองตะกั่วทุ่ง เมืองตะกั่วป่าและเมืองถลาง มีหัวหน้าเป็นสมภารตามวัด มักก่อเหตุปล้นสะดมบ้านเรือนชาวบ้าน จนสร้างความเดือดร้อนไปทั่ว (Prince Damrong Rajanubhab, 2006: 342 - 345) แต่เนื่องจากเป็นกลุ่มอั้งยี่เล็ก ๆ อีกทั้งสมาชิกในกลุ่มไม่ได้มีอำนาจและบทบาทมากเหมือนสมาคมลับอั้งยี่ของพวกจีน รัฐบาลจึงปราบปรามได้โดยเร็ว ถือเป็นเหตุการณ์แรกที่ชาวไทยล้วนเลียนแบบสมาคมลับอั้งยี่จีนรวมตัวกันสร้างความเดือดร้อนแก่หลายพื้นที่ในภาคใต้

บทส่งท้าย

สมาคมลับอั้งยี่มีจุดเริ่มต้นมาจากการรวมตัวกันของชาวจีนบางกลุ่มด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการกู้ชาติ ล้มราชวงศ์ชิง ความเป็นอั้งยี่ยังคงติดตัวชาวจีนกลุ่มนี้ไปเมื่อมีการอพยพออกนอกประเทศไปตั้งถิ่นฐานในดินแดนอื่น แต่วัตถุประสงค์หลักของกลุ่มถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นเพื่อช่วยเหลือภายในกลุ่มชาวจีน สมาคมลับอั้งยี่มีบทบาทอย่างมากต่อพวกแรงงานกุลิฉินที่อพยพเข้ามาในช่วงลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังเฟื่องฟูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ที่ท่าเหมืองแร่ดีบุกในแหลมมลายู สมาคมลับภาคใต้ถูกสันนิษฐานว่าก่อตั้งเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 2 ประมาณปี พ.ศ. 2352 - 2353 (ค.ศ. 1809 - 1810) ที่เมืองภูเก็ต ในชื่อ สมาคมลับอั้งยี่หิน ซึ่งเป็นสมาคมลับอั้งยี่สำคัญในพื้นที่มลายู นอกจากสมาคมลับอั้งยี่หินแล้ว ยังมีการปรากฏสมาคมลับอั้งยี่อีกสองกลุ่ม ได้แก่ สมาคมลับอั้งยี่บุนเท่าก่ง และสมาคมลับอั้งยี่โฮเซง ทั้งสองกลุ่มอั้งยี่ต่างเป็นสมาคมลับอั้งยี่ที่มีสหพันธ์หลักอยู่ในพื้นที่มลายูเช่นกัน โดยเฉพาะที่เมืองป็นัง การที่สมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้มีความสัมพันธ์กับสมาคมลับอั้งยี่ในป็นัง มีความเป็นไปได้จากสาเหตุสองประการ ได้แก่ พื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่ใกล้ชิดกัน และความสัมพันธ์ทางธุรกิจดีบุกระหว่างภาคใต้และพื้นที่ในแหลมมลายู นอกจากสมาคมลับอั้งยี่ในเหมืองแร่แล้ว ยังมีการบันทึกถึงอั้งยี่โจรสลัดจีนอีกด้วย แต่ความเคลื่อนไหวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ภาคใต้ได้ชัดเจนเท่าพวกอั้งยี่เหมืองแร่ดีบุก

เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้โดยส่วนใหญ่มักเป็นกิจกรรมนอกกฎหมาย เช่น การลักลอบทำพิธีเซ้าอั้งยี่ การก่ออาชญากรรม ปล้นชิงทรัพย์บุคคลอื่น การแย่งชิงทรัพยากรที่ใช้ในการทำเหมืองแร่ หลายเหตุการณ์เกิดขึ้นจากการขัดผลประโยชน์ของสมาคมลับอั้งยี่ต่างกลุ่ม บางเหตุการณ์ก็เกิดจากความขัดแย้งภายในกลุ่มเดียวกัน บางเหตุการณ์ก็เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่รัฐภายนอก

ผู้วิจัยพบว่า ผลกระทบของการก่อตั้งสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้นั้น ไม่ได้เป็นไปในแง่ลบอย่างเดียว สมาคมลับอั้งยี่สามารถตอบสนองความต้องการทางจิตใจของแรงงานจีนได้จากการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ช่วยเหลือพึ่งพากันภายใต้ความสัมพันธ์แบบพี่น้อง อันเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นฐานของสมาคมลับอั้งยี่ การมีเกราะคุ้มภัยให้กับชีวิตย่อมสร้างกำลังใจให้ต่อสู้มุ่งมั่นทำงานต่อไป นอกจากนี้ การรวมกลุ่มของแรงงานจีนแบบ

สมาคมลับอั้งยี่ยังเป็นรากฐานความแข็งแกร่งของระบบเศรษฐกิจไทยอีกด้วย ผลกระทบในแง่บวกอีกประการ คือ การที่รัฐสามารถมีรายได้จากภาษีภาษี ผิ่น หวย บ่อน และสุรา อันเป็นกิจการสำคัญภายในกongsอั้งยี่ ผ่านการขับเคลื่อนของนายอากรจีน ที่ส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวพันกับสมาคมลับอั้งยี่ และการบริโภคของพวกเขาแรงงานกาลีในกongsอั้งยี่ที่เหมือนกันในสมาคมลับอั้งยี่นั่นเอง

อย่างไรก็ตามความเคลื่อนไหวของสมาคมลับอั้งยี่ภาคใต้มักจะเป็นไปในแง่ของการก่อปัญหาความวุ่นวาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ด้านลบของการตีความคำว่า “อั้งยี่” ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นการปล้นทรัพย์ ฆ่าทำร้าย การทะเลาะวิวาทรุนแรง ไปจนถึงการก่อประท้วงจลาจล จนเหตุการณ์บานปลาย ไล่ฆ่าผู้คน ปล้นทรัพย์ เผาบ้านเรือนของชาวบ้าน ทั้งหมดนี้สร้างผลกระทบในแง่ลบโดยตรงต่อสังคมและเศรษฐกิจอย่างชัดเจน ซึ่งไม่เพียงแค่นั้นขอบเขตพื้นที่ภาคใต้ แต่บางครั้งกระทบในระดับประเทศ หรือระหว่างประเทศ นอกจากนี้ สมาคมลับอั้งยี่สร้างพฤติกรรมเลียนแบบผิด ๆ ให้กับสังคม อย่างเหตุการณ์อั้งยี่ฮินหัวควายของชาวไทย ที่ต้องการเลียนแบบพฤติกรรมนอกกฎหมายของพวกอั้งยี่จีน

สมาคมลับอั้งยี่เริ่มแปรสภาพเป็นกลุ่มอิทธิพลมืดที่อยู่บนผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่ากลุ่มคนดังกล่าวเปรียบเสมือนฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในช่วงเวลาที่ลัทธิจักรวรรดิเข้าครอบครองดินแดนใกล้เคียงประเทศไทยไปหมด รัฐบาลไทยพยายามไม่ปราบปรามสมาคมลับอั้งยี่อย่างเด็ดขาด แต่ใช้วิธีการผ่อนปรน ด้วยเกรงจะกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศได้ เนื่องจากสมาชิกอั้งยี่ในภาคใต้ต่างเป็นแรงงานเหมืองแร่ดีบุกแทบทั้งสิ้น สมาคมลับอั้งยี่จีนในภาคใต้อีก ๆ สลายไป ความเจริญของสังคม ชาวจีนและชาวไทยเริ่มเกิดการผสมกันทางวัฒนธรรมตามวันเวลาที่ผ่านไป เมื่อสมาชิกส่วนใหญ่เล็งเห็นแล้วว่ารัฐบาลไทยยังคงให้ความสำคัญกับชาวจีน สนับสนุนให้เป็นกำลังในการพัฒนาของประเทศต่อไป การรวมตัวกันเป็นกลุ่มอันธพาล ทำลายกฎหมายบ้านเมืองจึงอาจไม่ใช่คำตอบของความสำเร็จในชีวิต สุดท้ายจึงพากันออกจากกลุ่มอั้งยี่ ทำมาหาเลี้ยงชีพตามวิถีคนปกติ ค่อย ๆ เปลี่ยนวิถีในการรวมกลุ่มมาเป็นสมาคมจีน ที่มีการจดทะเบียนรับรองตามกฎหมาย ยิ่งตอกย้ำให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบายของชนชั้นปกครองไทย ที่สามารถทำให้สถานการณ์วุ่นวายคลี่คลายได้ โดยปราศจากความรุนแรงในทุก ๆ ฝ่าย

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีที่สนับสนุน
ทุนอุดหนุนงานวิจัยประจำปี พ.ศ. 2559 ในโครงการวิจัย เรื่อง สมาคมลับจีนอั้งยี่
ในประเทศไทย : กรณีอั้งยี่ภาคใต้

References

- Chaiyuth Pinpradap. (1997). *History of Chinese Secret Society with the Shrine of Tong Yong Shu*. Phuket: Viset Offset Compute Limited Partnership. (In Thai)
- Chanon, T. (2013). *Historical Anecdote of Rattanakosin Era*. Bangkok: Thai Quality Books. (In Thai)
- Damrong Rajanubhab Prince Tisavarakumarn, the Prince. (2006). *Archaeology Tale*. Bangkok: Thai Quality. (In Thai)
- L.A. Mills. (1966). *British Malaya 1824-67*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Mak Lau Fong. (1981). *The Sociology of Secret Societies: A Study of Chinese Secret Societies in Singapore and Penninsular Malaysia*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- National Archives of Thailand Ror. 4 Kor Hor. (1862). *Official letter orders Phraya Chumphon to find out where is a place Chinese Bu Tuahea get onto a boat and send back information*. Book No.23. No.67. (In Thai)
- National Archives of Thailand Ror. 5 Kor Hor. (1876). *Order Phra Narathiratchapakdi, Governor of Phraya Nakhon SiThammarat, to decide the case of Chinese men robbed citizen at Ronpiboon as they got into a brawl*. Book No. 14. No. 18. (In Thai)

- _____. (1876-1877). *on Chinese rebel at Phuket and Ranong towns*. Book No. 62. (In Thai)
- _____. (1878-1880). *Two Chinese offenders robbed and killed Phra Is sarathichai, governor of Krabi City*. Book No. 61. (In Thai)
- _____. (1881). *Send message to Takuapa Town that Phra Anurak Yotha Luang Soraseni, the governor, decides the case of brawl between Chinese Ghee Hin and Chinese Hoseng at the town*. Book No. 34. No. 51. (In Thai)
- Phanni Bua-lek. (2006). *Kangsi System: The Emergence and the Way of Life of Wage Laborer Class in Thailand from the End of 18th to 19th Century*. Bangkok: Thailand Research Fund. (In Thai)
- _____. (2010). *Thai Sea Piracy in late 18th – 19th century*. [Online]. Retrieved from <http://research.krirk.ac.th/pdf/pdf> [2018, April 22]. (In Thai)
- Phuangthip Kiatsahakul. (1991). *Role of Chinese and Westerner on Tin Mining Business of Phuket Province from the beginning of 25th Buddhist century to 1931*. Thesis of Master of Arts Program in History, Graduate School. Bangkok: Thammasat University. (In Thai)
- Royal Thai Mint. (2012). *History of Thai Money*. [Online]. Retrieved From <http://www.royalthaimint.net> [2018, May 2]. (In Thai)
- Sarasin Viraphol. (1977). *Tribute and Profit: Sino-Siamese Trade, 1652-1853*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Supang Chantawanich; et al. (1996). *Research report on Teochew People in Thailand and in Original Homeland Chaozhou: Second Era, Shantou Port (1860-1959 or 1860-1949)*. Bangkok: Chinese Studies Center. Asian Studies Institute Chulalongkorn University. (In Thai)

- Supharat Lertpanichkul. (1981). *Chinese Secret Society in Thailand, 1824 - 1910*. Thesis Master of Arts. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Waiguo xingzhengqu [The administrative division of Overseas]. (2016). *Phuket*. [Online]. Retrieved from <https://baike.baidu.com/item/普吉> [2018, May 2]. (In Chinese)
- Wang Lifang. (2006). *Jindai xinjiapo shenmiao yu haren shehui [Modern Singapore Shrines and Overseas Chinese Societies]*. Master's thesis. Fuzhou. China: Fujian Normal University. (In Chinese)
- William G. Skinner. (1957). *Chinese Society in Thailand: An Analytical History. Translated from Chinese Society in Thailand: An Analytical History*. Translated by Pannee Chatrapolrak; et al. (1986). Bangkok: Thai Watana Panich. 1986. (In Thai)
- Zheng Yisheng. (2004). Huaqiao mimi huishe de yanbian ji shehui shizhi [The Evolution of Chinese Secret Societies and Social Essence]. *Journal of Southeast Asian Studies*. 34(6), 88. (In Chinese)
- Yannapas Sakulboonphanich. (2011). *History of Modern Phuket 1957 - 2007*. Thesis of Bachelor of Arts. Bangkok: Thammasat University. (In Thai)